

LESS NÁNDOR

A természetvédelem és a vadkár kapcsolatáról

A debreceni KLTE Ökológiai Tanszékének bükki vegetáció-térképezési kutatása keretében immár harmadik éve végzem a terepi munkát. Bár már korábbi tapasztalataim is voltak a vadállomány kártételéről, elsősorban a rendszeres terepjárás (mely immár a Bükknek több mint felére terjed ki) döbentett rá arra, hogy a középhegységi növénytakaró pusztulásában magasan a legnagyobb károkat a túltartott vadállomány okozza. Amíg ugyanis az erdészet beavatkozásokra érzékenyebb, ugyanakkor ritka és védendő növényfajokban gazdagabb sziklaerdőket és xerothem erdőket — a gyenge fahozam, a rossz megközelíthetőség és a fokozott erózióveszély miatt — általában véderdőként kezelik, és itt érdekei egybeesnek a természetvédelem érdekeivel, addig a vad nem tesz ilyen különbséget a klímazonális és egyéb erdőtípusok vonatkozásában, sőt gyakran épp az utóbbiakat részesíti előnyben, a gyepekről nem is beszélve. E területeken különösen a muflon „jeleskedik”, míg a gazdasági erdőben a vaddisznó, a szarvas és az őz.

A Bükk legelszomorítóbb része ebből a szempontból a Hór-völgy kijáratának környékén létesített fokozottan védett terület. Két évtizeddel ezelőtt itt volt a Bükk egyik legértékesebb, ritka fajokban gazdag társulásegysége az igen változatos élőhelyeket teremtő domborzati, kőzettani és növényföldrajzi adottságoknak köszönhetően. A Derda-kaszálókról pl. a régebbi botanikai irodalom mint virággazdag, színpompás sztyepprétekről emlékezik meg. Ebből mára alig maradt valami. A meredek lejtők relikturnerdeiből aljnövényzet és cserjeszint nélküli, a vad által fejmagasságig felragott, könnyen átlátható legelőerdők váltak, az egykor fajgazdag sztyeppréteket csalán és fakó muhar népesíti be. Itt már nem maradt mit „fokozottan védeni”.

Nem sokkal jobb a helyzet a Bükk sok más területén sem (pl. a Bükk-fennsík „Köveinek” déli oldalain), a vadragás csupán a települések és a sűrűn látogatott, zajos kirándulóhelyek környékén, valamint a sűrűn orvadászott területeken elviselhető mértékű. Furcsa paradoxon, hogy a zajos, „virágszedő” kirándulók jelenlétükkel sokszor a jóval nagyobb pusztítástól óvják meg az újulatot és a lágy szárú növényzetet egyaránt.

De hozhatnék példákat az ország más területeiről is. Két éve, egy egyetemi terepgyakorlat alkalmával, a bakonyi Galya-szurdok dolomit-növényfajta szerettük volna megtekinteni. Vezetőnk, dr. Jakucs Pál professzor először akkor lepődött meg, amikor a területen újonnan létesített vadrezervátum kerítésével találta szemben magát. Másodszor — már a kerítésen belül — akkor, mikor a dolomitra jellemző növényzetet szinte egyáltalán nem tudta bemutatni a társaságnak! Én itt előtte soha nem jártam, de a terület vegetációtérképét dr. Jakucs professzor készítette el a '60-as években, így nyilván jól tudta, miért éppen oda vitt el bennünket gazdag és típusos dolomitnövényzetet mutatni, amiből így semmi sem lett.

Kétségtelenül kedves látvány, és az erdőt járók jó része örül neki, ha vaddal találkozik. A magyar erdők ebből a szempontból a „legjobbakk” közé tartoznak. Magam nem ritkán egy nap alatt 10–15 alkalommal is összefutok vaddal az erdőben. Ugyanakkor már kb. két tucatszor túráztam a környező országok (Csehszlovákia, Lengyelország, Románia, Bulgária, Gö-

rögország) hegyvidékein és több ázsiai hegyvidéken (Törökország, Tiensan, DNy-Kína, Laosz, Szumátra) és ez idő alatt egy kezemen megszámlálható, hányszor láttam nagyvadat. Jóllehet mindez nem tekinthető statisztikai adatnak, számomra mégis elgondolkoztató tény.

A vadállomány nagy mértékű csökkentését fessegetni a legutóbbi időkig a vadászat és a politikai vezetés közismert összefonódása miatt lehetetlen volt. A vadászok lépten-nyomon az óriási devizabevételeket emlegették, a másik serpenyőbe ugyanakkor mindig elfelejtették odahelyezni a vadnak az erdőállományra és az újulatra gyakorolt, pénzben is kifejezhető káros hatását, továbbá azt a pénzben kifejezhetetlen kárt, amelyet a természetes növénytakaró pusztításával és a kullancsállomány nagymértékű felduzzasztásával okoz. Érdeemes lenne összevetni — ha létezik ilyen statisztika — a környező országok kullancs okozta agyhártya-gyulladásos megbetegedéseinek éves adatait a hazaiakkal, vajon ebben hogyan jelentkezik mindez (jóllehet a kullancs nem csak a nagyvad és az ember parazitája).

Mindezen gondolatok hatására fogalmazódott meg bennünk egy olyan kutatás szükségessége, amely *mérhetően és egzakt módon mutatja ki a vadkárosítás mértékét*. A vizsgálat maga egyszerű és tudommal az erdészek szűrőpróbaszerűen már több helyen — Mátra, Bükk — végeztek ehhez hasonlókat.

Különböző növényzeti típusokban (szagos műgés bükkös, ligeti perjes cseres-tölgyes, hárs-körös sziklaerdő, szurdokerdő, melegkedvelő tölgyes, néhány gyeptípus) kisebb (20 x 20, ill. 10 x 10 m-es) négyzeteket kerítünk el az erősen vadragott területeken, miután a kiválasztott négyzeteket előzetesen felmértük. Mindegyik típushoz választunk egy-egy azonos nagyságú, bekerítetlen kontrollnégyzetet is. Ezután öt éven keresztül évenként azonos időpontokban, azonos módszerrel felmérjük a bekerített és a kontrollnégyzetek növényzetét, és az újulatot is. Így az eredmények a bekerített és kontrollterület közt páronként, évenként és a különböző növényzeti típusok között is összehasonlíthatók lesznek. Szeretnénk mérni a primer produkciót és (a kontrollnégyzetekben) a vad által bevitt szervesanyag-mennyiséget is.

A kutatás az erdőgazdálkodás és a gyakorlati természetvédelem számára a következő eredményeket ígéri:

- a vadkárosított területeken a lágy szárú növényzet mennyi idő alatt és milyen mértékben regenerálódik a bekerítés hatására;

- erősen vadragott területeken milyen mértékű az újulat elpusztításával okozott erdészeti vadkár;

- újabb vadrezervátumok létesítésénél melyek azok a növényzeti típusok, amelyek a legnagyobb, károsodást szenvedik (mind erdészeti, mind természetvédelmi szempontból), vagyis melyeket kell különös gonddal védeni.

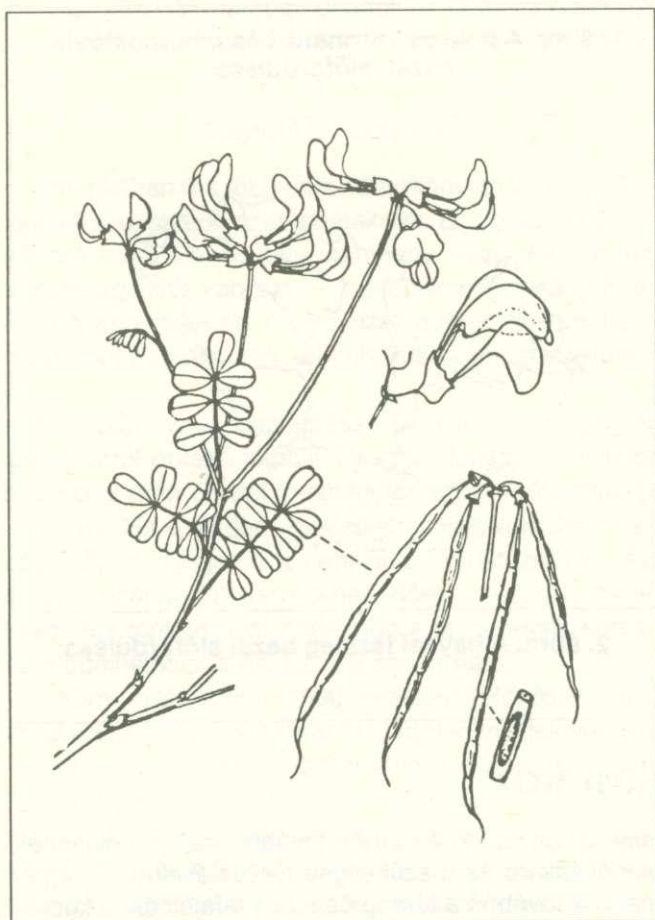
A vizsgálatok — egyszerűségük miatt — remélhetőleg jól kezelhető, közérthető eredményeket hoznak majd, amelyek az ország más tájain is használhatóak lesznek. Ugyanakkor a nemzetközi és hazai szakirodalom láttán úgy érezzük, kutatásunk egyben jelentős hiányokat is pótol majd. Eredményeinket a vizsgálat folyamán az Erdészeti Lapokban ismertetjük.

BARTHA DÉNES

Hazánk védett fa- és cserjefajai VI.

Bokros koronafürt (Coronilla emerus L.) 1000 Ft

1–2 méter magas, erősen ágas cserje. Hajtásai vékonyak, zöldek, szögletesek. Páratlanul szárnyalt levelei 7–9 levélkéből állanak. Virágai sárgák, a vitorlák piros erűek, bókoló, hosszú kocsányokon nyílnak. Áprilistól júniusig virágzik, termése hosszú, cikkelyes hüvely. Dél- és Közép-Európában honos, hazai előfordulása a

1. kép. Bokros koronafürt (*Coronilla emerus L.*)

Balaton-felvidékre (Alsóórs – Gyenesdiás) korlátozódik, a déli parton csak Szántódnál nő. A Budai-hegységből a múlt század végén pusztult ki, a vértesi (Csókakő) adatok nem megerősítettek. Karsztbokorerdőkben, karszterdők szélén, mészkő-dolomit sziklagyepéken találhatóunk rá.

Erdészeti Lapok, CXXVI. évfolyam 3. szám (1991. március)

Homoktövis (Hippophaë rhamnoides L.) 3000 Ft

5–6 méteres cserje, sok gyökérhajtással. Vörösbarna színű, tövises ágain a szálas-lándzsás levelek 5–8 cm hosszúak, ezüstös fonákúak. Kétklaki növény, áprilisban lombfakadás előtt virágzik. Termése narancssárga színű, tojásdad alakú húsos csontár. Észak-Európában a tengerpartok mentén, illetve az eurázsiai

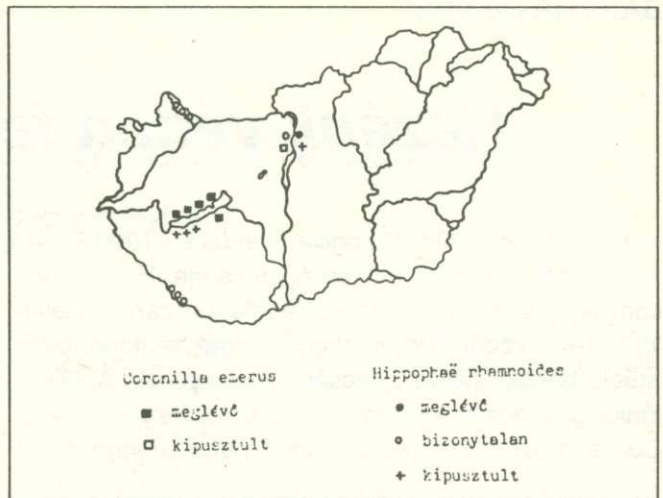
2. kép. Homoktövis (*Hippophaë rhamnoides L.*)

kontinens belsejében főként hegyvidéken és folyók völgyében terjedt el. Magyarországon ma biztosan csak Káposztásmegyer határában, mészkedvelő homokpusztagyepben él, Rákos mezejéről, a délnyugati Balaton-partról kipuštult, s bizonytalan, hogy Békásmegyer határában, a Szigetközben és a Dráva mentén vannak-e még állományai.

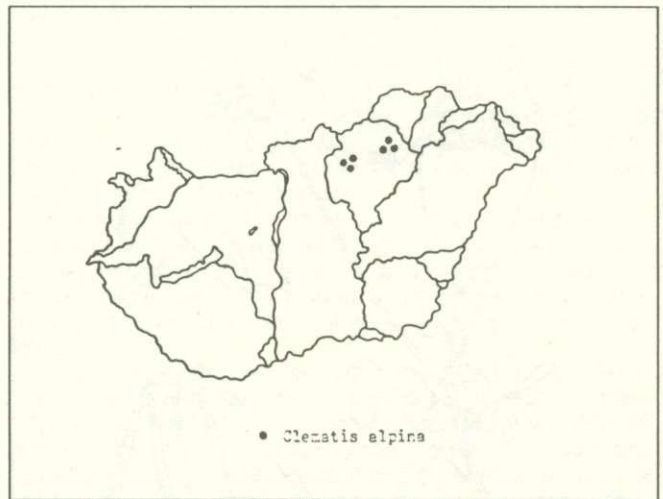

3. kép. Havasli iszalag [*Clematis alpina* (L.) MILL.]
(Csapody Vera rajza)

Havasli iszalag [*Clematis alpina* (L.) MILL.] 2000 Ft
Liánszerűen kapaszkodó, fásodó szárú növény kétszeresen hármás levélkével. Magányos virágai nagyok, lilás-kékek, május–júniusban nyílnak. Termése, a farkozott makocská hasonlít a mindenütt közönséges erdei iszalagéhoz (*C. vitalba* L.). Eurázsia magashegységi és arktikus tájain élő faj, nálunk csak a Bükkben és a Mátrában montán bükkösökben, szurdok- és sziklaerdőkben fordul elő. Fontos vegetációtörténeti ritkaságunk.

1. ábra. A bokros koronafürt és a homoktövis hazai előfordulása

2. ábra. A havasli iszalag hazai előfordulása

Erdővédelmi kör

A Tata városát és a környező településeket övező, rendkívül értékes természeti környezetet jelentő erdőért felelősséget érző erdő-, kertész- és környezetvédelmi mérnökök, biológusok és geológusok létrehozták az ország első erdővédelmi körét.

Tapasztalatuk szerint ugyanis az elmúlt években az erdők védelmét előíró törvény paragrafusainak nem mindig szereztek érvényt a térségben: felesleges épületekkel, utakkal és egyéb létesítményekkel épültek be a város és a közeli települések erdői, s ezen túlmenően is csökkent ezen erdők biológiai értéke és területe.

A kör tagjai úgy határoztak, hogy szaktudásukat felajánlják az önkormányzatoknak. Konceptiókat, javasla-

tokat dolgoztak ki az erdők további állapotromlásának megállítására és a szükséges fejlesztésekre. Szorgalmazzák továbbá a térség őshonos fafajainak, a kocsányos tölgynek, a juharnak és a hársnak az újratelepítését, s a helyettük ültetett, anyagilag és esztétikailag kevésbé értékes akác, feketefenyő és nyárfa területének a csökkentését.

A pártoktól függetlenül működő tatai Erdővédelmi Kör elképzeléseit, munkáját máris sok természetvédő személy támogatja.

A kör elképzelései szerint Komárom–Esztergom megye más városaiban is alakítanak csoportokat.

(MTI)